

obsah

úvod: pojem vývoje

A Rozbor pojmu vývoje

1. Rozvrh látky. Základní pojmy. Pojem vývoje. 2. Rozbor pojmu vývoje: Prvý znak — děj, dynamická abstrakce skutečnosti. Pojetí Bergsonovo. 3. Spojení dějů se stavy statickými. Wardovo pojetí dynamiky. 4. Pozvolnost a časové trvání děje. 5. Jednosměrnost či nepřevratitelnost děje. 6. Druhý znak vývoje. Problém a metoda řešení jeho. 7. Vývoj jakožto řada změn. 8. Vývoj a vznik. 9. Vývoj a vzrůst. 10. Vývoj, tvoření a utváření. 11. Vývoj a organičnost.

B Rozbor pojmu pokroku

12. Pojem pokroku v praxi. 13. Darwinovo pojetí pokroku. 14. Jiná pojetí. „Pokrok“ a „zpětný vývoj“. 15. Objektivní dosah a vědecká upotřebitelnost pojmu pokroku. 16. Rozdil mezi vývojem a pokrokem.

C Historie obou pojmů i výrazů slovních

17. Historický charakter pojmu vývoje. 18. Staroindické pojetí vývoje a pokroku. 19. Starořecké myšlení. 20. Pojetí a vyjadřování embryonálního vývoje od Harveje po 19. století. Změny významu slova „evolution“. 21. Zárodky pojetí o postupném vzniku druhů od Bacona po 19. století. 22. Počátky a vývoj filosofie dějin. 23. Pojetí pokroku a vývoje od Turgota po Spencera. 24. Nauka Darwinova. 25. Nauka Spencerova. 26. Evoluční naturalism: vývojové pojetí spíná biologii se sociologií. 27. Jednostranná převaha vývojového myšlení v posledním století. Naturalism v sociologické dynamice. 28. Reakce proti krajnostem evolucionismu. 29. Dva druhy dynamické sociologie: filosofie dějin a dynamika generalisující. 30. Obsah tohoto svazku: dynamika generalisující. 31. Osudy vývojové terminologie české.

část první: zákony vývoje

kapitola 1 Empirický přehled význačných zákonů sociologického vývoje.

32. Vývoj řeči, písma, tisku a literatury. 33. Vývoj výchovy. 34. Vývoj organizací (států, církví, stran, spolků). 35. Vývoj práva. 36. Vývoj hospodářství. 37. Vývoj umění. 38. Vývoj theorie (vědy, filosofie). 39. Vývoj náboženství. 40. Vývoj mravnosti. 41. Vývoj techniky. 42. Vývoj kulturních činností a smíšených výtvorů.

kapitola 2 Výklad zákonů vývoje.

A Vznik bytostí sociologických

43. Vznik bytostí sociologických. Samočinnost a podnět. 44. Rozdíly vzniku biologického a sociologického. 45. Volnost a neurčitost skladby sociologické. Její vývojová opozdilost. 46. Tvůrčí akt a výtvar v biologii a sociologii.

B Základní jevy kulturního vývoje

47. První základní zákon vývoje; osamocení. 48. Podobnost výtvaru a tvůrce. 49. Druhý základní zákon: objektivace. 50. Rozdíl mezi osamocením a objektivací a mezi vývojem jednotlivých kategorií bytostí sociologických. 51. Další rozdíly vývojové mezi bytostmi biologickými a sociologickými. 52. Shody vývoje biologického a sociologického; tvůrčí bolest, boj o život, pud sebezáchovy, určitý útvar. 53. Typický příklad vývoje sociologického.

C Vývojové oslabení a proměnlivost

54. Osamocení jakožto oslabení. 55. Organizace a dav. Psychologie davu. 56. Vzdělání jakožto osamocování. 57. Sesílené osamocování a proměnlivost bytostí sociologických oproti biologickým. 58. Meze změn vývojových: Poměrná objektivní stálost složek základních. 59. Stálost a jednostrannost schopností subjektivních. 60. Příčina jednostrannosti: zpětný vliv výtvaru na tvůrce a potřeba energie.

D Stupňované osamocení, rozmach druhotvarů a zpětný vliv

61. Vztah mezi osamocením, svérázností a životní silou. 62. Rozmách druhotvarů. 63. Úspornost epigonství. 64. Renaissance. 65. Jiné příklady rozmachu druhotvarů a zpětný vliv. 66. Rozdíly poměrů mezi prvotvarů a druhotvarů v přírodě a civilizaci. 67. Zpětný vliv výtvaru na prostředí. 68. Ukázky stupňovaného osamocení a rozmachu druhotvarů. Účinky postupů těch.

E Poměr vývojového oslabení a sesílení (rozmachu)

69. Vývojový vzestup a sestup; mládí a stáří. 70. Proplétání obou dějů v složité civilizaci. Dvojí osamocení. 71. Objektivace. 72. Geniálnost a dvojí epigonství.

F Protiváha či reakce vývojová

73. Statická protiváha. 74. Dynamická reakce. 75. Návraty. 76. Povšechné pravidlo o protiváze. 77. Hegelův „zápor záporu“. Jeho přepjatost u Hegela i Marxe. 78. Evoluce jako protiváha racionalismu. 79. Socialism jako protiváha individualismu. 80. Protiváhy ve vývoji metody sociologické.

G Smrt a znovuzrození

81. Smrt jakožto konec vývoje. 82. Obrany proti smrti; mládí, vyšší epigonství. 83. Obnova či regenerace. 84. Obnova jakožto

protiváha a pokrok. 85. Rozličná délka života bytostí sociologických. 86. Životnost dobra a zla. 87. Obnova duchovní jako protiváha stáří tělesného.

H Objektivace: umrtvení a nesmrtelnost

88. Objektivace a konservace. 89. Abstraktní výtvoary. 90. Obdoba mezi objektivací a stářím jednotlivce i kultury. 91. „Umělý“ postup civilisace. 92. Přímočarost civilisace. 93. Protiváhy objektivace: konservativnost, reforma, revoluce. 94. Směr konstruktivní a elementární. 95. Válka jako protiváha konstruktivnosti. Ekonomický a mravní odpor proti ní (Spencer, Ostwald, Tolstoj). Marxovo stanovisko. 96. Národní ráz nauk těch. 97. Nutnost převratů kulturních. 98. Objektivace jako sociologická forma nesmrtelnosti.

kapitola 3 Poměr vývoje sociologického k biologickému a psychologickému.

A Vývoj biologický

I. Zákony vývoje vůbec.

99. Vznik ústrojně bytosti osamocení. 100. Zákon osamocení a jeho podkategorie v biologii. 101. Rozmach druhotvarů v biologii. 102. Relativní pokrok v biologii. 103. Zpětný vliv jevů sociologických na biologické. 104. Zpětný vliv není zákonem biologickým. 105. Zdánlivé neb neúplné případy zpětného vlivu biologického. 106. Objektivace není zákonem biologickým. 107. Osamocení mezi jednotlivými třídami jevů. 108. Relativní pokrok vývoje od třídy k třídě. 109. Povšechné určení vzniku lidstva a civilisace.

II. Vývojový poměr pohlaví.

110. Úvod. 111. Wardova „gynaekocentrická theorie“: I. Vznik a rozmach pohlavnosti. 112. II. Vývoj pohlaví a přesunutí poměru jejich. 113. Rozdílný poměr živlu biologického a sociologického v životě obou pohlaví. 114. Mužské osamocení a individualism. Ženské osamocení. 115. Mužská objektivace. 116. Zpětný vliv a relativní pokrok. 117. Hnutí ženské jako protiváha mužské civilisace. 118. Rychlejší vývoj ženy k dospělosti a jeho význam. 119. Celibát.

B Vývoj psychologický

120. Osamocení, rozmach druhotvarů a relativní pokrok v psychologii. 121. Zpětný vliv v psychologii. 122. Objektivace není zákonem psychologickým. 123. Vznik vědomí osamocení. 124. Zákon omezení v psychologii, sociologii a biologii. 125. Vědomí jakožto dynamický případ omezení. Úžina vývojevá.

kapitola 4 Logická charakteristika zákonů vývoje.

126. Dva prvky, obsažené v osamocení. 127. Jest osamocení zákon či fakt? 128. Rozmach druhotvarů jako důsledek značného osamocení. 129. Zpětný vliv. 130. Korrelativnost pojmu „objekti-

vace". 131. Druhy objektivace a subjektu. 132. Sociologická podstata objektivace. 133. Rozmach a zpětný vliv objektů sociologických. 134. Zákon relativního pokroku jako vědecký zákon pohraniční. 135. Relativní pokrok jakožto protiváha sociologická.

kapitola 5 Vývojové zákony v sociologii dosavadní.

Úvod: 136. Relativní novost nauky této a její anticipace v naukách dřívějších. I. *Osamocení:* 137. Hegel. 138. Comte. 139. Spencer: definice vývoje. 140. Spencer: zákony vývoje. 141. Spencer: úkazy osamocení. 142. Tardeova úprava formule Spencerovy a závěrečná charakteristika vývojové teorie Spencerovy. 143. Tarde. 144. Bergson. 145. Ward, Bücher, Simmel, Namias, Böhme a jiní. II. *Zpětný vliv:* 146. Bücher. Ward. 147. Giddings. 148. Le Bon, Durkheim. III. *Objektivace:* 149. Durkheim. 150. Fechner. 151. Ostwald, Solovjev. IV. *Relativní pokrok:* 152. Emerson. 153. Tolstoj. 154. Lavrov, Březina, Simmel. V. *Úžina vývojová:* 155. Butler, Pascal, de Greef. *Doslov:* 156. O jiných zákonech vývoje (Spencer, de Greef, Gumplowicz, Durkheim, Ross).

část druhá: **důsledky**

kapitola 1 Důsledky všeobecné.

157. Empirický základ této vývojové teorie. 158. Všeobecné důsledky: A. Důkaz o možnosti a skutečnosti vědy sociologické. B. Důkaz o podstatné shodě všech složek kultury.

kapitola 2 Jednotlivec a společnost.

A Rozhled

159. Moderní přeceňování protivy mezi společností a jednotlivcem. 160. Individuum je plodem osamocení. 161. Člověk jako biologické individuum s vývojem poměrně nejdělsím. Mládí a jeho vývojový význam. 162. Sociologické sesílení biologického jednotlivce. Geniové a jejich sociální význam. Idea o t. zv. spasitelích (messianism). 163. Větší význam jednotlivce v civilisaci nežli v přírodě. 164. Stupňované osamocení jednotlivců a tragické srážky jejich se společností. 165. Odpor společnosti proti svobodě individuální.

B Hromadné osobnosti

166. Hromadné osobnosti jako protiváhy individualisace. Jejich těžkopádnost. Demokracie, sověty, diktatury. 167. Individualism a parlamentarism. 168. Výsady individuální a hromadné. Hnutí lidové, třídní, ženské. 169. Hromadné tvoření a jeho úzké meze. 170. Nevýraznost a poměrná organizační nízkost osobností hromadných. Její důsledky mravní a politické. Politika zájmů a prestiže. Války, volby. Malé a velké národy. 171. Souborné vědomí. 172. Lidstvo jako hromadná osobnost. Kollise rozličných osobností hromadných (obcí, států, národů).

C Závěr

173. Všeobecný problém poměru jednotlivce a společnosti. Nauka o „společenské smlouvě“. Kritika reforem individualistických a socialistických. 174. Individualita osobní jako nutná forma vývoje společenského. 175. Individualism, jeho dějinný vzrůst a reakce proti němu. 176. Vzájemnost jednotlivce a společnosti. 177. Právní a mravní opravy přepjatého individualismu a egoismu.

kapitola 3 Svoboda vůle a nutnost.

178. Vznik a vývoj názorů o svobodě a nutnosti. 179. Krajiní determinism a indeterminism a zásadní theoretická i praktická nedostatečnost jejich. 180. Speciální vyvrácení jednostranného determinismu. 181. Speciální vyvrácení jednostranného indeterminismu (svobody vůle). 182. Správné vyznačení problému; dvě možnosti jeho řešení. 183. Rozličná řešení záhady: Hume. 184. Kant. 185. Schopenhauer. 186. Tolstoj. 187. Quetelet. 188. Mareš. 189. Bergson. 190. Národní ráz a relativnost řešení těch. 191. Sociologická cesta k pochopení záhady. 192. Deterministické a indeterministické námitky proti ní. 193. Vývojové objasnění záhady. Rozdílná determinace jednotlivostí a celku. 194. Rozdílná determinace fakt přírodních a sociologických. 195. Povaha, vývoj a hranice lidské svobody.

kapitola 4 Duch a hmota.

196. Poměr hmoty a ducha v civilisaci. 197. Poměrná stálost hmoty a hybnost ducha ve vývoji civilisace. 198. Poměrná dědičnost získaných vlastností. Vzájemné působení hmoty a ducha. 199. Poměr lidských plemen. Monogenism. 200. Úkol ducha v náboženství a filosofii. Souvztažnost hmoty a ducha.

kapitola 5 Filosofie vývoje.

201. Vznik organismů. 202. Vznik lidstva a světa. 203. Vznik a význam zla. 204. Zapírání základních pudů životních jako krajiní vyvrcholení vývoje. 205. Positivnost dobra a zla. 206. Důtklivost bolesti a její stálý vzrůst. 207. Protiváhy vzrostu bolesti: zpětný vliv a objektivace. 208. Rostoucí dosah objektivace. 209. Rostoucí dosah zpětného vlivu. Úcta k předkům a konservativnost. 210. Problém konce světa a života. Souhlas fysikálního zákona rozptylování energie se zákony sociologickými. 211. Sociologická, noetická a psychologická protiváha soustavy Koperníkovy a Darwinovy. Moderní subjektivism. 212. Úhrnné vyjádření vývoje a ocenění jeho jako relativního pokroku. 213. Význam zákonů vývoje. Láska. 214. Soustava věd a její splnutí se životem veškerenstva.

vace". 131. Druhy objektivace a subjektu. 132. Sociologická podstata objektivace. 133. Rozmach a zpětný vliv objektů sociologických. 134. Zákon relativního pokroku jako vědecký zákon pohraniční. 135. Relativní pokrok jakožto protiváha sociologická.

kapitola 5 Vývojové zákony v sociologii dosavadní.

Úvod: 136. Relativní novost nauky této a její anticipace v naukách dřívějších. I. *Osamocení:* 137. Hegel. 138. Comte. 139. Spencer: definice vývoje. 140. Spencer: zákony vývoje. 141. Spencer: úkazy osamocení. 142. Tardeova úprava formule Spencerovy a závěrečná charakteristika vývojové teorie Spencerovy. 143. Tarde. 144. Bergson. 145. Ward, Bücher, Simmel, Namias, Böhme a jiní. II. *Zpětný vliv:* 146. Bücher. Ward. 147. Giddings. 148. Le Bon, Durkheim. III. *Objektivace:* 149. Durkheim. 150. Fechner. 151. Ostwald, Solovjev. IV. *Relativní pokrok:* 152. Emerson. 153. Tolstoj. 154. Lavrov, Březina, Simmel. V. *Úžina vývojová:* 155. Butler, Pascal, de Greef. *Doslov:* 156. O jiných zákonech vývoje (Spencer, de Greef, Gumplowicz, Durkheim, Ross).

část druhá: **důsledky**

kapitola 1 Důsledky všeobecné.

157. Empirický základ této vývojové teorie. 158. Všeobecné důsledky: A. Důkaz o možnosti a skutečnosti vědy sociologické. B. Důkaz o podstatné shodě všech složek kultury.

kapitola 2 Jednotlivec a společnost.

A Rozhled

159. Moderní přeceňování protivy mezi společností a jednotlivcem. 160. Individuum je plodem osamocení. 161. Člověk jako biologické individuum s vývojem poměrně nejdelším. Mládí a jeho vývojový význam. 162. Sociologické zesílení biologického jednotlivce. Geniové a jejich sociální význam. Idea o t. zv. spasitelích (messianism). 163. Větší význam jednotlivce v civilisaci nežli v přírodě. 164. Stupňované osamocení jednotlivců a tragické srážky jejich se společností. 165. Odpor společnosti proti svobodě individuální.

B Hromadné osobnosti

166. Hromadné osobnosti jako protiváhy individualisace. Jejich těžkopádnost. Demokracie, sověty, diktatury. 167. Individualism a parlamentarism. 168. Výsady individuální a hromadné. Hnutí lidové, třídní, ženské. 169. Hromadné tvoření a jeho úzké meze. 170. Nevýraznost a poměrná organizační nízkost osobností hromadných. Její důsledky mravní a politické. Politika zájmů a prestiže. Války, volby. Malé a velké národy. 171. Souborné vědomí. 172. Lidstvo jako hromadná osobnost. Kollise rozličných osobností hromadných (obcí, států, národů).

C Závěr

173. Všeobecný problém poměru jednotlivce a společnosti. Nauka o „společenské smlouvě“. Kritika reforem individualistických a socialistických. 174. Individualita osobní jako nutná forma vývoje společenského. 175. Individualism, jeho dějinný vzrůst a reakce proti němu. 176. Vzájemnost jednotlivce a společnosti. 177. Právní a mravní opravy přepjatého individualismu a egoismu.

kapitola 3 Svoboda vůle a nutnost.

178. Vznik a vývoj názorů o svobodě a nutnosti. 179. Krajní determinism a indeterminism a zásadní theoretická i praktická nedostatečnost jejich. 180. Speciální vyvrácení jednostranného determinismu. 181. Speciální vyvrácení jednostranného indeterminismu (svobody vůle). 182. Správné vyznačení problému; dvě možnosti jeho řešení. 183. Rozličná řešení záhady: Hume. 184. Kant. 185. Schopenhauer. 186. Tolstoj. 187. Quetelet. 188. Mareš. 189. Bergson. 190. Národní ráz a relativnost řešení těch. 191. Sociologická cesta k pochopení záhady. 192. Deterministické a indeterministické námitky proti ní. 193. Vývojové objasnění záhady. Rozdílná determinace jednotlivostí a celku. 194. Rozdílná determinace fakt přírodních a sociologických. 195. Povaha, vývoj a hranice lidské svobody.

kapitola 4 Duch a hmota.

196. Poměr hmoty a ducha v civilizaci. 197. Poměrná stálost hmoty a hybnost ducha ve vývoji civilizace. 198. Poměrná dědičnost získaných vlastností. Vzájemné působení hmoty a ducha. 199. Poměr lidských plemen. Monogenism. 200. Úkol ducha v náboženství a filosofii. Souvztažnost hmoty a ducha.

kapitola 5 Filosofie vývoje.

201. Vznik organismů. 202. Vznik lidstva a světa. 203. Vznik a význam zla. 204. Zapírání základních pudů životních jako krajní vyvrcholení vývoje. 205. Positivnost dobra a zla. 206. Důtklivost bolesti a její stálý vzrůst. 207. Protiváhy vzrostu bolesti: zpětný vliv a objektivace. 208. Rostoucí dosah objektivace. 209. Rostoucí dosah zpětného vlivu. Úcta k předkům a konservativnost. 210. Problém konce světa a života. Souhlas fysikálního zákona rozptylování energie se zákony sociologickými. 211. Sociologická, noetická a psychologická protiváha soustavy Koperníkovy a Darwinovy. Moderní subjektivism. 212. Úhrnné vyjádření vývoje a ocenění jeho jako relativního pokroku. 213. Význam zákonů vývoje. Láska. 214. Soustava věd a její splynutí se životem veškerenstva.